



UNIUNEA
UCRAINENILOR
DIN ROMÂNIA

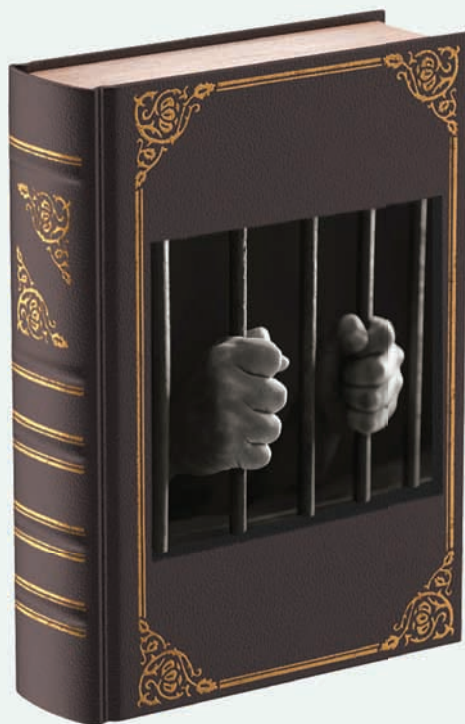
ECOURI

UCRAINE

Supliment al revistei literar-culturale
a scriitorilor ucraineni din România
„NAȘ HOLOS“ („GLASUL NOSTRU“)

3-4 | AUGUST-
SEPTEMBRIE
2019

Onoarea depinde adesea de ora pe care o arată pendula



*Nu tradițiile sunt sufletul unui popor,
ci scriitorii, gânditorii și artiștii lui...*

Camil Petrescu

Răsfoind revistele literare (din România și Ucraina), constat că, din ce în ce mai des, sunt taxați scriitorii șaizeciști, șaptezeciști și optzeciști pentru tributul pe care l-au plătit regimului. Din fericire, nu toți au devenit activiști ai canonului realismului socialist, proclamat oficial în anul 1932 de Comitetul Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, privind stilul și conținutul obligatoriu al creațiilor din domeniul literaturii, muzicii și artelor plastice (directive care, după cel de-Al Doilea Război Mondial, au devenit obligatorii în întregul lagăr al țărilor comuniste – satelit ale Uniunii Sovietice). Afirmarea realismului socialist în literatură și artă a fost însoțită de represiuni în urma cărora au fost lichidați fizic sau eliminați din literatură prin diferite mijloace o mulțime de creatori.

Conform unui martirologiu publicat abia în anul 1991, în timpul represiunilor staliniste din anii '30, au fost împușcați 130 de scriitori ucraineni; 11 s-au sinucis, nemaiputând răbda umilințele la care au fost supuși; 119 au fost deportați în lagăre; 33 au fost

reprimați; 188 s-au întors din detenție cu sănătatea șubredă. În total, 481 de jertfe.

Politica Kremlinului îi considera pe scriitori ca fiind „inginerii sufletelor” care trebuiau să se dezică de interesele naționale ale propriului său popor; totodată, aceasta suprimând activitatea tuturor organizațiilor scriitoricești pe care le avea Ucraina în acea vreme. Înființată în anul 1934 de către regimul stalinist, Uniunea Scriitorilor din Ucraina Sovietică publică numai creațiile autorilor care preamăresc partidul bolșevic și pe Stalin. Pavlo Tycyna, încă în anul 1933, scrie poezia «Нас партия веде» („Pe noi partidul ne conduce”). „Maksym Rylskyi, Volodymyr Sosiura, Mykola Bajan, Andrii Malysko, Andrii Holovko nu pot fi numiți „inginerii sufletelor”, ci, mai degrabă, „milițienii sufletelor...”, scria în anul 1934 Hryhorii Kosynka, executat și el în luna decembrie a aceluiași an.

Personal, nu-i judec pe cei care au preamărit partidul comunist și pe conducătorii lui, doar mă întreb, câteodată, cum aș fi procedat eu dacă mă aflam în locul lor? Greu de răspuns!

Mihai Hafia TRAISTA

Nume cu renume literar

Renumitul critic literar Serhii Iefremov, referindu-se la rolul pe care Ivan Kotlearevskyi l-a jucat în inițierea procesului formării noii literaturi ucrainene, afirmă că „în istoria oricărui popor, există date care împart viața acestuia în două, trasând o graniță nouă și înaltă pe drumul drept al faptelor istorice... Astfel de date stau precum un indicator pe drumul evenimentelor, amintind mereu că nu mai există cale de întoarcere către vechi, că poporul trebuie să meargă înainte, în direcția indicată”. Asemenea dată istorică o constituie 1798, anul apariției „Eneidei” lui I. Kotlearevskyi. „Din *Eneida* a fost dat să se nască un asemenea lucru, care s-a unit cu soarta noastră pentru totdeauna, ce nu poate fi nici uitat, și nici distrus de egoismul moșieresc sau de politica de stat: s-a născut literatura ucraineană”, conchide o altă personalitate plurivalentă a poporului ucrainean, Panteleimon Kuliș.

Ivan Petrovyci Kotlearevskyi, pedagog-iluminist, dramaturg, unul dintre fondatorii literaturii ucrainene noi, s-a născut la 9 septembrie 1769 în Poltava. Între 1780-1789, urmează seminarul teologic, unde studiază limbi străine, literatura, filosofia antică etc., însă, nefiind atras de cariera duhovnicească, îl abandonează în ultimul an, lucrând ca funcționar și, mai apoi, ca dascăl particular. Concomitent cu îndatoririle sale profesionale, scriitorul este preocupat de viața poporului în cele mai diverse manifestări. Între anii 1797-1808, este înrolat în armată, luând parte la războiul ruso-turc. Din 1810, se stabilește în Poltava natală, unde lucrează ca profesor meditator pentru copiii aristocraților scăpătați, ajungând, ulterior, să ocupe funcția de director al teatrului din oraș până în 1835. Înainte de moartea survenită în 1838, Kotlearevskyi, care și-a dedicat până atunci viața celor mai puțin norocoși, își împarte averea rudelor și cunoscuților, iar iobagilor săi le redă libertatea.

Sfârșitul secolului al XVIII-lea – începutul celui de-al XIX-lea reprezintă una dintre cele mai grele perioade din istoria Ucrainei. În anul 1764, este abrogată hătmânia, iar peste 9 ani – Secea Zaporoeană (simbol al libertății poporului), pentru ca șirul abolițiilor și al represaliilor să continue cu lichidarea autonomiei pe teritoriile de pe malul stâng al Niprului. Dar răul era abia la început. Instaurarea

iobăgiei pe pământul ucrainean a atins apogeul umilințelor și al nedreptăților. Cu toate acestea, când se credea că o renaștere națională ucraineană nu mai era posibilă, pe întreg cuprinsul țării izbucnesc revolte. Rezistența

IVAN P. KOTLEAREVSKYI (1769-1838)



ucraineană s-a manifestat atât la nivelul maselor, cât și la nivel cultural, prin intermediul Frăției Kirilo-Methodiene și prin apariția cărții lui Mykola Kostomarov, intitulată sugestiv «Книги буття українського народу» („Cărțile ființării poporului ucrainean”), ce militează pentru ideea închegării unei federații slave: „...și se va ridica Ucraina – afirmă Kostomarov – din mormântul său și, din nou, se va adresa tuturor fraților săi slavi, și-i vor auzi strigătul, și se va ridica țara slavă, și nu va rămâne nici țar, nici prinț, nici împărăteasă, nici cneaz (...), nici boier, nici iobag... și Ucraina nu va mai fi supusă (...), ci va deveni o republică în Uniunea Slavilor”.

Așadar, la cumpăna secolelor XVIII-XIX, în condițiile succint evocate, s-a născut literatura ucraineană nouă. Această etapă din istoria literaturii ucrainene, denumită convențional „nouă”, presupunea schimbarea registrului lingvistic și stilistic folosit în scrierea operelor literare, a temelor și motivelor precum și a ideologiei. Creația lui Kotlearevskyi a apărut în acea perioadă când scrierile vechi nu mai corespundeau nevoilor spirituale ale cititorului, când limbajul bisericesc s-a dovedit a fi insuficient pentru a cuprinde și a surprinde bogăția lexicală a limbii. Astfel, era necesară asimilarea cuvintelor din sfera populară, iar scriitorul ucrainean include în operele sale („Eneida” – poem burlesc-travestit, parodie la epopeea virgiliană, „Nataalka Poltavka” – dramă și «Москаль-чарівник» („Muscalul vrăjitor”) – vodevil) elemente din limbajul popular, valorificându-l artistic, așa cum n-o mai făcuse nimeni până la el. Moștenirea sa literară cuprinde, pe lângă creațiile amintite, oda burlescă «Пісня на новий 1805 год пану нашому і батьку князю Олексію Борисовичу Куракіну» („Cântec pentru anul nou 1805, domnului nostru și tatălui, cneazului Oleksii Borysovyci Kurakin”), precum și traduceri din literatura universală (oda „Sapho” – în limba rusă și fabulele lui La Fontaine – în limba ucraineană). Totodată, Kotlearevskyi a fost fondatorul și editorul jurnalului satiric *Myxa* (*Musca*).

(Continuare în pag. 2)

Mihaela HERBIL

Nume cu renume literar

IVAN ȘMULEAC – „O RANĂ DESCHISĂ A LITERATURII NOASTRE”

„Dintre toți cei de-o vârstă cu mine, pe care-i cunosc, eu am fost cel mai norocos. Norocul meu e chiar de invidiat, căci niciunul dintre ei, în afară de mine, nu a avut onoarea de a se naște în luna iunie, când ploaia caldă de vară adapă pământul însetat, când totul crește mănos, prinde putere și înflorește, când tot ce e sensibil îți ademenește privirea și te face să tresălți de bucurie. Atunci, în ziua de douăzeci și doi iunie a anului o mie nouă sute treizeci și patru, mama s-a bucurat de lumirea mea, iar eu la rândul meu m-am bucurat de admirabila lume și i-am zămbit soarelui de dimineață care, înălțându-se deasupra câmpiei, privea vesel în odaie prin fereastra căsuței noastre scunde din lemn...” – scria Ivan Șmuleac despre copilăria sa în povestirea «Над Тисою у тій хатині» („În acea căsuță de pe malul Tisei”).

Ivan Șmuleac s-a născut la 22 iunie 1934 în satul Lunca la Tisa, județul Maramureș. Copilăria și-a petrecut-o în anii grei de după război, de care își va aduce aminte nu fără oarecare nostalgie: „Eu întâia oară aici, pe acest pământ, / Am încălțat opincile negre / Și pe cărări înrouate / Mă îndreptam spre școală/ Cu tăblița în mână...” – va scrie poetul despre anii de școală din satul natal, după care va urma Liceul Ucrainean din orașul Sighetu Marmăției.

Scriitorul Ștefan Tcaciuc, coleg cu Ivan Șmuleac, în cartea sa «Слово про побратимів» („Cuvânt despre confrăți”), își aduce aminte de el și de anii de școală: „L-am cunoscut pe Ivan Șmuleac în toamna anului 1950, amândoi fiind elevi la liceul (și școala pedagogică) din Sighetu Marmăției. Îmi aduc aminte de parcă a fost ieri... Era din cei mai frumoși băieți și avea o voce de aur. Cânta atât de frumos, încât mai port și astăzi în suflet, ca pe niște perle scumpe, ecolul incredibilelor cântece pe care le interpreta, iar cântecul *Dezhmāti, băieți, caii...* a rămas pentru totdeauna talismanul inimii mele”.

După terminarea liceului, lucrează ca învățător în școlile ucrainene din localitățile Copăcele și Cornuțel, județul Caraș Severin. Astfel, viitorul scriitor a întins o punte de dor între Maramureșul pitoresc și ținutul de basm al Banatului, punte pe care se mai plimbă și astăzi frumosul, cuvintele, viața...

Debutul său literar a avut loc în publicația ucraineană *Новий вік (Veac nou)* din București, iar mai apoi creațiile sale literare apar în volumele colective *Серпень (August)*, *Лірничі струни (Strune lirice)* și *Обрії (Orizonturi)*.

„Terminând școala, ne-am despărțit – scrie, în cartea sus-amintită, Ștefan Tcaciuc. Timp îndelungat nu am știut nimic unul despre celălalt. Deodată, s-a întâmplat minunea: numele noastre s-au întâlnit în paginile aceleiași publicații. Atât eu, cât și Ivan Șmuleac am început să cochetăm cu muzele, să scriem poezii. Anii treceau, iar noi din doi oameni care s-au cunoscut cândva am devenit doi prieteni adevărați. Inimile noastre au început să împrumute una alteia ba strune, ba chiar bandure...”.

Cu toate că scria foarte rar, doar atunci când credea că are ceva de spus, când simțea nevoia de a vorbi cu oamenii, cu copiii și lumea lor, știind foarte bine că scrisul înseamnă răbdare și durere, dar mai înseamnă și descoperirea unor noi lumi posibile, verosimile sau incredibile, Ivan Șmuleac s-a dedicat acestei misiuni până la trecerea sa în eternitate, care a avut loc în 1999. În acest timp, a dăruit literaturii ucrainene din România o carte pentru

copii «Бабусине сонечко» („Soarele bunicii”, Editura Kriterion, București, 1975) și alte două de proză scurtă: «Іду до добрих людей» („Oameni buni”, Editura Kriterion, București, 1980), respectiv «Рідний поклик» („Chemare natală”, Editura Kriterion, București, 1987).

Același Ștefan Tcaciuc a întreat-o odată pe Natalia, fiica lui Ivan Șmuleac: „Ce mai face tatăl dumnevoastră?”. „Nimic important – zâmbi aceasta. Cântă oamenilor și povestește copiilor”.

În câteva cuvinte, fiica a spus despre tatăl său totu, chiar totu. A-i bucura pe oameni cu cântec și pe cei mici cu povești nu este o îndeletnicire, ci o binecuvântare de la Dumnezeu, iar Ivan Șmuleac cu asta s-a ocupat întreaga lui viață, de aceea era respectat și iubit de către toți cei ce l-au cunoscut, dovadă că lăcașul de cultură din satul Cornuțel, comuna Păltiniș din județul Caraș Severin îi poartă numele.

I. Șmuleac a apărut în fața cititorilor săi atât ca un veritabil și talentat poet, cât și ca prozator. „În poezia lui Ivan Șmuleac, finețea merge mână în mână cu bărbăția și optimismul, cu credința neclintită într-un viitor mai bun, în triumful vieții și frumuseții asupra morții...”, notează Ștefan Tcaciuc. Una dintre poeziile sale, pusă pe muzică de compozitorul Ivan Liber, se poate citi pe piatra funerară de pe mormântul scriitorului ucrainean.

Proza lui Ivan Șmuleac izvorăște din amintiri despre copilărie – sursă nesecată a oricărui scriitor. Părinții, bunicii, consătenii, satul natal, râul Tisa, dealul Câmpa zugrăviți în culori calde, vii, trec printr-o întreagă gamă de nuanțe de la umor sincer până la o tristă melancolie și o nostalgie cutremurătoare.

„Într-adevăr, eram sănătos ca un stejar. Dar plângeam și din pricină că nu știam să vorbesc. Iată, Vasylo, el știe, de aceea și cere lăptic, bunicul cere de la tata o țigară, tata cere de la bunic amnarul, bunica cere de la mama... nu, nu! Bunica nu cere nimic de la mama, ea doar poruncește și o pune la tot felul de munci. Toți comunică între ei. Iar eu... Păi, măcar prin plâns îi aduc aminte de prezența mea, ca să nu uite de mine...” din «Над Тисою у тій хатині». „Stăm împreună cu mama sub nucul bătrân și ascultăm zgomotul ușor al valurilor Tisei. Văd obraji blânzi ai mamei, ochii ei căprui și luminoși care, deodată, se întristează, iar obraji încremenesc în riduri. Mama îmi ciufulește părul, eu simt mâna ei ușoară ca o aripă de pasăre. Mă îmbrățișează șoptind ceva.

– Ce ai spus, mamă?
– Cred că dacă am avea noroc, am fi boga...
Și s-a oprit”, din «Мати сонце будила».

În ziua de 22 aprilie 1999, Ivan Șmuleac a închis, în ochii săi, partea ce i se cuvenea din soarele trezit de vocea blândă a mamei sale și a trecut dincolo să cânte și să povestească îngerilor despre oamenii care, deseori, pot fi la fel de buni și nevinovați ca și ei.

Nu pot să închei altfel aceste rânduri despre scriitorul Ivan Șmuleac decât citându-l pe marele său prieten, Ștefan Tcaciuc: „Ivan Șmuleac rămâne o rană deschisă a literaturii noastre, dar și o amintire frumoasă care a devenit a doua mea inimă”.

Mihai Hafia TRAISTA

imediat apreciată de către oamenii de teatru, printre care se disting actorul M. S. Șepkin și compozitorul M. Lysenko, acesta din urmă compunând muzica pentru această dramă. Piesa a fost pusă în scenă pentru prima dată în anul 1819, bucurându-se de un fulminant succes chiar și în zilele noastre. Principalele surse în conceperea operei „Natalka Poltavka” au fost: viața societății ucrainene din acea perioadă, cântecele populare ucrainene, baladele, legendele etc.

Opera era profund inovatoare la vremea respectivă prin acuitatea desfășurării conflictului socio-psihologic, a folosirii pline de măiestrie a motivelor și imaginilor poetice și prin îmbinarea organică a tonalității lirice cu cea umoristică. Chiar și-n ziua de azi, piesa este percepută ca fiind desăvârșită din punct de vedere al genului și al compoziției.

Sub aspectul influențelor estetic-literare, I. Kotlearevskyi a traversat calea de la valorificarea poetică a grotescului popular, care apare, în cazul lui, cu toată polivalența funcțiilor ideatico-estetice, până la realismul iluminist și preromantism. Creațiile sale, care au absorbit tradițiile de veacuri ale culturii ucrainene și europene, la cumpăna noii epoci literare și culturale, au reprezentat, fără cea mai mică îndoială, o trecere către un nou tip de gândire artistică.

Bibliografie consultată:

*** *Istoria ukraïnskoi literatury XIX stolittea*, vol. I, sub red. acad. M. H. Julynskyi, Ed. Lybid, Kiev, 2005.
Volodymyr Antofiychuk, *Istoria ukraïnskoi literatury (Kinets XVIII – pershi deseaty-richeia XIX stolittea)*, Ed. Universității Suceava, Suceava, 2009.
Serhii Iefremov, *Istoria ukraïnskoho pysmenstva*, Ed. Femina, Kiev, 1995.

Nume cu renume literar

PETRO HULAK-ARTEMOVSKYI (1790-1865)

Petro Hulak-Artemovskiy, scriitor, poet, fabulist, a fost unul dintre cei care, în perioada preșevcenkiană, a continuat și a dezvoltat tradițiile lui Ivan Kotlearevskiy. Activitatea sa literar-civică reprezintă un fenomen însemnat în dezvoltarea culturii naționale ucrainene.

Scriitorul s-a născut la 27 ianuarie 1790, în orașul Horodyșce, în familia unui preot. Urmează cursurile Academiei Kievene, studii pe care, însă, nu le finalizează. Lucrează o perioadă ca profesor în pensioane private din Volynia, iar începând cu anul 1817, devine student al Facultății de istorie și filologie din cadrul Universității din Harkiv. În tot acest timp, manifestă un interes deosebit pentru viața culturală a orașului, în care, de altfel, și activa; leagă prietenii strânse cu H. Kvitka-Osnovianenko, M. Maksymovyci, M. Kostomarov, A. Metlynskyi; publică primele traduceri precum și opere originale în paginile revistei «Український Вісник» („Curierul ucrainean”). În 1818, își începe activitatea didactică la Universitatea din Harkiv, unde predă limba polonă, tipărind, totodată, în revista sus-menționată, traduceri din proza și articolele critice ale scriitorilor polonezi. În 1824, își susține teza de doctorat cu titlul «Ослепление смертных» („Orbirea muritorilor”), iar peste trei ani, publică, în jurnalul moscovit «Вестник Европы» („Curierul Europei”), baladele «Твардовський» („Tvardovskyi”) și «Рибалка» („Pescarul”). Din 1829, ocupă funcțiile de profesor universitar și decan, iar, între 1841-1849, cea de rector a Universității din Harkiv.

Primele scrieri în limba rusă ale lui Artemovskiy ni-l relevă, pe de o parte, ca pe un adept al tradiției clasicismului, iar pe de alta, ca pe un susținător al noilor stiluri și direcții literare, în special al realismului iluminist.

Activitatea literară a scriitorului a debutat în revistele «Український Вісник» și «Вестник Европы» (1817) atât cu traduceri din polonă și franceză (a mai tradus, în limba rusă, din J. J. Rousseau, J. Milton, J. Racine, Horațiu), cât și cu opere originale. Printre primele creații în limba ucraineană se numără poeziile și fabulele «Справжня добрість» („Adevărata bunătate”) (1817), «Пан та Собака» („Domnul și Câinele”) (1818) «Солопій та Хівря» („Solorii și Hivrea”) (1819) etc., precum și baladele «Твардовський» (1827) și «Рибалка» (1827) (în acestea din urmă, fiind vădită înclinația poetului spre romantism). În ultimii ani de viață, scrie un șir de poezii lirice.

Petro Hulak-Artemovskiy se stinge pe 13 octombrie 1865, în orașul Harkiv. Talentul scriitorului s-a manifestat plenar în poezie. Primele versuri în limba ucraineană, «Справжня добрість», îi sunt dedicate lui H. Kvitka-Osnovianenko, omul care s-a remarcat printr-o activitate caritabilă de excepție. Poezia este văzută de critici ca o declarație originală a concepțiilor sale filosofice, morale și estetice. De pe poziții umanist-iluministe, este evidențiat principiul bunăvoienței, drept cea mai înaltă manifestare a calităților morale ale omului. Autorul o consideră ca fiind condiția obligatorie pentru funcționarea normală a oricărei societăți. Artemovskiy este convins că adevărata bunătate poate rezista în fața încercărilor vieții, învingând răul, minciuna, fariseismul și egoismul. Creația mărturisește,

pe de o parte, înclinația poetului către tradițiile clasicismului, iar pe de alta, fascinația pentru „Eneida” lui Kotlearevskiy, prin prezența elementelor burlești, a folclorului și a lexicului popular.

Principiile ideatico-estetice ale poetului exprimate în «Справжня добрість» și-au găsit continuarea în fabulele sale. Cea mai mare recunoaștere i-a adus fabula «Пан та Собака» (1818), având o vădită orientare folclorică. Aceasta este prima fabulă a literaturii ucrainene noi, ale cărei tendințe civice evidente au fost apreciate în mod deosebit de contemporanii săi, în special de M. Kostomarov și P. Kulii. Încă de la apariție, opera s-a bucurat de o mare popularitate în rândul cititorilor. După cum remarca M. Bondar: „...la vremea sa, fabula avea drept scop trezirea conștiinței boierimii, ba chiar era privită drept un manifest împotriva iobăgiei”. Sursa de inspirație a reprezentat-o fabula cu titlul omonim a scriitorului polonez I. Krasicki, din care Artemovskiy a preluat doar linia subiectului, în timp ce detaliile psihologice și cele etnografice, scenele și imaginile artistice sunt în totalitate originale, inconfundabile. Opera atinge una dintre temele tradiționale din literatura universală, și anume, cea a inegalității sociale.

P. Hulak-Artemovskiy își scria operele într-o perioadă când accentul se punea pe identitate națională și poporanism literar, pe reflectarea realității, cu ajutorul cuvântului poetic, a vieții celor mai defavorizate categorii sociale. Totodată, în plan estetic, scriitorul tindea spre o nouă înțelegere a creației literare, eliberată de dogmele clasice învechite și bazată pe criteriul ogîndirii fidele a realității. Artemovskiy se înscrie în galeria acelor scriitori, reprezentanți ai realismului iluminist, care au pus într-o strânsă legătură criteriul sus-amintit cu orientarea literaturii spre cititorul cu viziuni democratice.

În concluzie, se poate afirma că Petro Hulak-Artemovskiy a dezvoltat tradițiile inițiate de Ivan Kotlearevskiy privind democratizarea limbii ucrainene, prin aportul însemnat al elementelor din lexicul popular în structura limbii ucrainene literare. Parafrazându-l pe Mykola Kostomarov, Hulak-Artemovskiy a fost un cunoscător desăvârșit al

vieții și al tradiției ucrainene, relevând prin opera sa caracterul profund național al omului ucrainean.

Mihaela HERBIL

Bibliografie consultată:

*** *Istoria ukraïnskoi literatury XIX stolittea*, vol. I, sub red. acad. M. H. Julynskyi, Ed. Lybid, Kiev, 2005.
Volodymyr Antofiychuk, *Istoria ukraïnskoi literatury (Kinets XVIII – pershi deseaty-richeia XIX stolittea)*, Ed. Universității Suceava, Suceava, 2009.
Serhii Iefremov, *Istoria ukraïnskoho pysmenstva*, Ed. Femina, Kiev, 1995.

Evenimente • Evenimente • Evenimente • Evenimente • Evenimente

PROETNICA 2019

Asociația Centrul Educațional Interetnic pentru Tineret Sighișoara împreună cu Organizațiile Minorităților Naționale au organizat, în perioada 21-25 august 2019, ediția a XVII- a a festivalului „ProEtnica – Festival Intercultural Sighișoara”. Proiectul este implementat în parteneriat cu Departamentul pentru Relații Interetnice și Consiliul Județean Mureș în calitate de parteneri cu aport financiar, precum și de către Guvernul României prin Ministerul Culturii și Identității Naționale în calitate de finanțator.

Programul artistic a cuprins momente de dans și muzică tradiționale, susținute de peste 50 de ansambluri

ale Minorităților Naționale, care au evoluat pe scena amplasată în Piața Cetății. Totodată, în acest an, a fost introdusă o categorie nouă, intitulată „Salonul literar”, în care scriitorii ai minorităților naționale, precum și cei care scriu despre minorități și-au prezentat operele, au organizat dezbateri, lecturi, prezentări, expoziții, lansări de carte. Festivalul a mai cuprins secțiunile: „Agora dialogului intercultural”, teatru, expoziții comune de artă cu lucrări ale artiștilor contemporani din rândul minorităților



La început a fost Cuvântul...

≈ cărţi apărute sub egida Uniunii Ucrainenilor din România ≈

POLII MAGNETICI AI PROZEI

Mai întâi, vreau să vă explic, stimaiţi cititori, titlul demersului meu, care nu este unul critic, ci, mai degrabă, sentimental şi confratern: polii magnetici, Nordul şi Sudul, dau osatura prozei lui Corneliu Irod, unul dintre autorii de primă mână ai acestui gen în literatura contemporană. Cartea pe care vreau să v-o recomand se cheamă „Oglinda”, apărută anul acesta la Ed. RCR Editorial Bucureşti, având 458 pagini. Ea adună multe povestiri scurte, scrise cu un umor extraordinar, dar şi cu mlădieri de stil ce m-au îndreptăţit, cred, să-l plasez, într-o cronică anterioară la volumul său „Chixuri”, între Caragiale şi Galaction.

Scritorul care a semnat volume de versuri (în limba română, în ucraineană sau rusă), povestiri, un ciclu romanesc, traduceri, fiind, deci, un autor total cu acte în regulă (cu dovezi scrise şi tipărite), recompune, în acest nou volum, universul lui, nu din două lumi antinomice, a Nordului şi a Sudului, ci înfrăţite prin iubire.

Corneliu Irod s-a născut în Nord, lângă Suceava. Acolo se află lumea copilăriei lui, rădăcinile unui neam în care s-au amestecat români, polonezi, ucraineni. Şi adolescenţa tot acolo îi este. Povesteşte dezinvolt despre oanmenii locului, cu o înţelegere luminată de zămbet, iar atmosfera e tihnită, în ciuda vânturilor venite din stepa istoriei.

„Pianul alb”, o povestire despre războiul cel mare, „Fotografie pentru cruce”, ca o poveste rusească în care istoria parcă plânge, iată câteva titluri care conţin în ele sămburele unor romane. Apoi, câteva proze poliţiste, scrise cu un meşteşug deosebit, spuse parcă de dragul poveştii în sine, nu al misterului ce se cere dezlegat. „Lanţul de siguranţă” e o asemenea construcţie.

Alte teme, alte titluri din cele două lumi româneşti în care a trăit Irod, Extremul Nord şi Extremul Sud, câmpia dintre Bucureşti şi Dunăre, dar şi evadările în parabolă („Roman forestier”) ori în istorie veche („Oglinda”) dau caracterul baroc şi cu atât mai interesant al acestei cărţi.

Volumul „Oglinda”, pe care ni-l propune Corneliu Irod, nu suferă, în niciun caz, de monotonie. Are un ritm trepidant, prin schimbările de stil, de la duişie la ironie înţelegătoare, de la exactitatea observatorului istoriei contemporane la fantezia debordantă a mitului artistului genial, care trăieşte din plin, cu disperare şi patimă, durerea creaţiei.

Iar între ele, o piesă pe care eu, personal, o consider cu totul antologică, demnă să stea într-o carte a celor mai frumoase povestiri scurte din literatura română: lângă povestirile lui Sadoveanu şi Voiculescu, lângă povestirile contemporanilor noştri Fănuş Neagu, Nicolae Velea, Ştefan Bănulescu.

Proza se numeşte „Frunza mea, mucedă mea”. De la stilul sudist, lucrat cu migaţă de orfiever, o oralitate ca un descântec de vorbe româneşti, de la laitmotivul cu care-şi atenţionează ascultătorii: „Nu c-am băut acu’ un pahar, bre, nea Gogule şi nea Costandine,

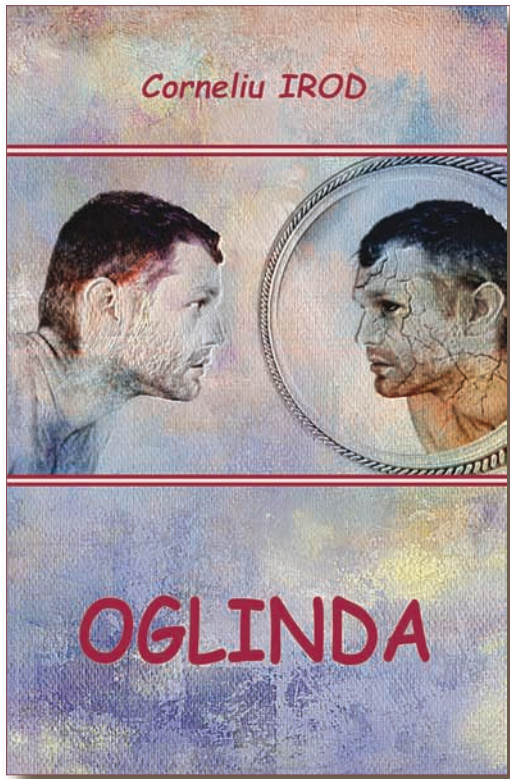
CREATORUL: ÎNTRE GENEZĂ ŞI CREAŢIE

Cândva, un filosof se întreba: „Oare suntem capabili să privim un cub de gheaţă fără să ne gândim la apă?”

Odată, în faţa acestei întrebări s-au trezit din hibernarea produsă de viaţa cotidiană un scriitor şi un critic literar (în text, ordinea lor nefiind dictată de o banală tragere la sorţi).

În acest caz, scriitorul (poet, prozator sau dramaturg) şi-a canalizat întreaga atenţie spre a surprinde, cât mai concis cu putinţă, în vârful peniţei sale prea puţin tocite, imaginea conştientizată, încercând să o aştearnă pe foaia albă, imaculată a caietului său. De la început, ghidat de inconştientul dornic de afirmare, va elimina calea de mijloc, aceea a mângălirii necontrolate a albului pur (cum este perceput de ochiul uman) şi va marja pe maximum: crearea a ceva frumos, plăcut, literar şi, de ce să nu admitem, vandabil. Începe să deranjeze liniştea foi albe, să înnegrească suprafaţa netedă şi neputincioasă a acesteia şi, după un timp, ajunge chiar să modifice figura geometrică a gheţii, redând o sferă, eliminând colţurile (cunoscut fiind faptul că acestea constituie locul ideal, unde bărfele se dezvoltă necontrolat, devenind epuizante chiar şi pentru creatorul lor).

Criticul literar este cel care va căuta să se convingă dacă ceea ce se află înaintea sa este un cub de gheaţă, dacă acesta conţine apă, dacă apa este în stare lichidă şi, găsind o sursă de căldură, va topi cubul. Imediat, fără nici o ezitare, conştient de faptul că apa poate să se evapore, va descrie întregul proces, încercând astfel să recreeze drumul pe care moleculele de oxigen



şi moş Bărane, şi tu, mă Mitule, că mă ştiţi bine – io nu-mi dau luleaua prin cenuşă – uite, întrebaţi-l de nu mă credeţi pe Băsică sau pe Nică a’ lu’ Tetemearcă, că n-au murit...”.

Aceasta este aproape o incantaţie cu care îşi începe povestea, de o simplitate zguduitoare; „Aurică Poştaşu sau Aurică Broscoi”, cel care desfăşoară o zicere dintr-o respiraţie, ca o baladă despre viaţă şi despre moarte.

În centrul ei, iubirea pentru calul lui, pentru iapa Frunza, „mucedă mea”, cea care m-a mutat imediat în planul amintirii unui mare prozator asiatic, kârgâz mai exact, Cinghiz Aitmatov, iubit de generaţia mea şi a lui Corneliu Irod, acea poveste numită „Adio, Gulsari/Adio, Floare galbenă”.

Balada pe care ne-o spune Irod are, desigur, altă construcţie, dar esenţa este aceeaşi, a prozei mari, a cuvintelor directe, a unei poezii care nu se clamează, se respiră doar şi se şopteşte.

O poveste ca o gură de vin proaspăt, băut toamna, un vin „de bălană, de gamaie şi algeriană” pentru oameni prieteni şi degustători de întâmplări fermecate.

Când iubirea se altoieşte în durere, când plata vieţii lui Aurică Poştaşu, cel prins într-o dragoste vinovată pentru o grecoaică la care poposea prea des, uitându-şi casa, devine moartea lui Frunza, mucedă lui, ceva din lume i se prăbuşeşte cu zgomot.

Şi iar, şi iar, cuvintele incantaţiei îi convoacă pe ţăranii din jur să-l asculte şi să-l creadă.

Am zăbovit mai mult asupra acestei povestiri, doar unul dintre multele titluri ale volumului semnat de Corneliu Irod, pentru că mi s-a părut mie că ea dă măsura de vârf a unui talent dus până la strălucire.

Citiţi-l ca să vă convingeţi. Scrisul lui are rădăcini temeinice în literatura marilor povestitori români pe care i-a citit la timp, în aceea a marilor ucraineni şi ruşi, a unui Bulgakov ori Şukşin (din care a şi tradus o antologie), dar şi în viaţa lui, în biografia lui „de scriitor american”. Cum să spun altfel, când a făcut Facultatea de Litere, a fost editor, a fost înalt funcţionar cultural în perioada de dinainte de 1989, a demisionat, a absolvit Teologia, a fost preot în biserici de ţară, a fost protopop, a fost membru în Consiliul Eparhial

şi în Adunarea Naţională Bisericească. Dar, mai cu seamă, a fost şi a rămas scriitor.

Citeam recent o traducere a lui, „Jurnalul” genialului scriitor ucrainean Taras Şevcenko, pe care l-a adus în literatura română în veşmântul unei proze moderne, fascinante pentru cititorul de azi.

Prietenul nostru, părintele Corneliu Irod, sfinţeşte locurile prin care trece.

Iar cartea pe care v-o prezint astăzi este o bucurie a lecturii şi o asemenea sfinţire a lumii în care i-a fost dat să trăiască şi să scrie.

Nicolae Dan FRUNTELATĂ



Ioan HERBIL

La început a fost Cuvântul...

≈ cărţi apărute sub egida Uniunii Ucrainenilor din România ≈

„INTERMEZZO”, de Myhailo Koţiubynskyi, în traducerea Mihaelei Herbil

Scritorul Myhailo Koţiubynskyi (1864-1913) se numără printre cei care au înţeles la timp necesitatea reînnoirii stilistice a literaturii ucrainene. Din acest motiv, opera sa are o aparenţă multiformă, înglobând realismul psihologic, realismul etnografic, impresionismul şi lirismul. Faptul că suntem în faţa unei dorinţe afirmate de înscriere în modernitate, aşa cum era concepută ea în a doua jumătate a secolului al XIX-lea şi la începutul secolului al XX-lea, este incontestabil. Şi mai important încă pare totuşi faptul că autorul nu s-a mulţumit cu această sincronie – altfel, fundamentală, se înţelege. Pentru el, modernitatea a trecut, în egală măsură, prin abordarea critică neînregimentată a subiectelor realiste privilegiate atunci, precum şi prin simţul metaforei eclatante care se rupe de tradiţie.

Toate aceste aspecte, atât în complexitatea lor imanenţă, cât şi în armonizarea lor continuă, pot fi descoperite de cititorul care se apleacă atent asupra volumului „Intermezzo” de Myhailo Koţiubynskyi – carte tradusă în limba română de Mihaela Herbil şi apărută în 2018 la Casa Cărţii de Ştiinţă Cluj-Napoca şi RCR Editorial Bucureşti, având 223 de pagini. Volumul conţine patru texte lungi: nuvelele „Intermezzo” (1908), „Visul” (1911), „Fata morgana” (1910) şi schiţa „Flori de măr” (1902). Aşa cum am menţionat deja, aceste texte au o mare diversitate stilistică şi, prin urmare, sunt reprezentative pentru parcursul creator al lui Myhailo Koţiubynskyi. Să adăugăm şi faptul că pluralitatea stilistică este dublată de o varietate tematică notabilă. Constantă, la nivel anecdotic, este doar fineţea analizei psihologice care se detaşează din fiecare text şi care îl plasează pe autor, fără îndoială, printre maeştrii prozei de gen. Dar dacă Myhailo Koţiubynskyi este, înainte de orice, un mare maestru, acest lucru se datorează faptului că stăpâneşte cu adevărat arta prozei scurte. Fiind uneori de o duritate fără margini sau, dimpotrivă, extrem de suavă, dar întotdeauna de o subtilitate critică şi tragică atât în plan evenimential, cât şi în cel simbolic, scriitura lui impresionează. Este frumoasă şi, în acelaşi timp, pătrunsă de suferinţă bulversantă şi cathartică. O scriitură care lasă urme de neşters. Avem în mână o carte pe care cititorul român trebuie să o descopere neapărat, pentru că e magistrală, din punct de vedere estetic, şi elocventă, din punct de vedere tematic.

Cartea este cu atât mai remarcabilă cu cât autorul ştie să exploateze tradiţia, să-i extragă chintesenţa şi s-o actualizeze în totalitate. Un aforismantic, cum ar fi *homo homini lupus est*, devine, de exemplu, un motor diegetic redutabil care îi permite să retraseze evenimentele tragice survenite în ţara sa la începutul secolului al XX-lea. Aşa stau lucrurile în nuvela „Intermezzo” (devenit şi titlul acestei traduceri), despre care putem spune că este o veritabilă proză poetică impresionistă. O cascadă de anafore, metafore, hiperbole şi alegorii ilustrează căderea în sine a personajului-narator obosit de propria sa viaţă, cea care l-a transformat în altcineva, în cineva monstruos, cea care i-a îngăduit să se

bucure de o prună coaptă, atunci când semenii lui erau spânzuraţi. Pentru a se răscumpăra, pentru a se vindeca de această detaşare abominabilă care l-a lipsit de orice formă de empatie, se retrage din lume şi încearcă să devină una cu natura. O asemenea osmoză a micro-cosmosului cu macrocosmosul, care se deschide asupra purităţii şi frumuseţii, echivalează nu numai cu o conştientizare, ci şi cu o lustraţie interioară. Exact în momentul în care trilul metalic al privighetorilor se suprapune – prin intermediul unei metafore de o inventivitate exemplară pe care ţinem să o subliniem – ţiutului gloanţelor trase în alţi semeni de-ai săi, personajul-narator înţelege dintr-odată că a redevenit el însuşi, că a sosit vremea să se întoarcă în oraş şi să acţioneze.

Aceeaşi maximă stă la baza nuvelei „Fata morgana”, cea mai cunoscută proză scurtă a lui Myhailo Koţiubynskyi, care întreţese realismul psihologic cu cel etno-istoric. Dacă ar trebui să prezentăm textul într-un mod concis, am spune că descrie sabia cu cele două incontestabile tăisuri ale visului socialist. Fericirii şi solidarităţii care colorau viaţa unui sătuc de o sărăcie absolută în alte timpuri (viaţă întemeiată pe împărţirea proprietăţilor pe care ţăranii răzvrăţiţi le-au smuls cu forţa din ghearele boierimii locului) îi succede un val de violenţă – la început, jafuri şi incendii. Dar atunci când sătenii sunt cuprinşi de panică la apropierea trupelor de cazaci trimise pentru pedepsirea lor, valul de violenţă culminează cu asasinarea şefilor comunităţii – nişte idealişti, majoritatea – chiar de către oamenii care i-au ales.

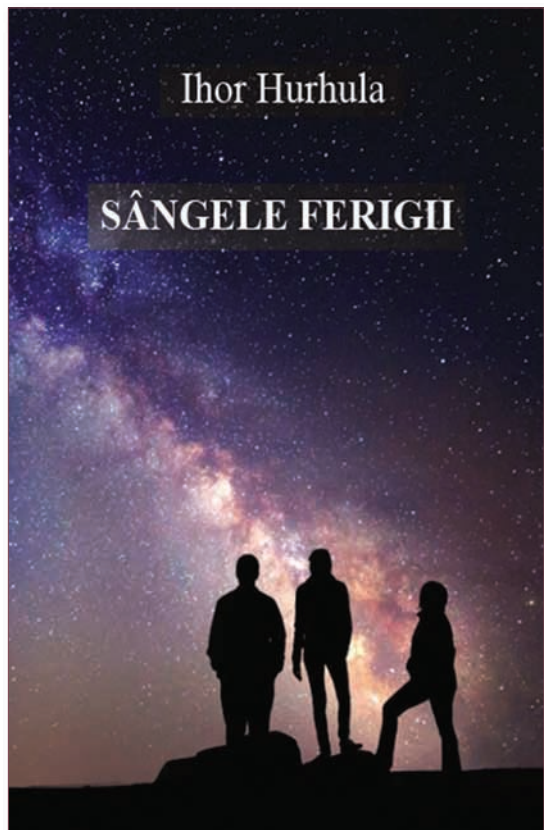
Anticipativă, am observa astăzi, această nuvelă care surprinde resorturile infinitei tragedii istorice care avea să urmeze. Şi, din punct de vedere estetic, savuroasă, datorită limbajului popular folosit, alertă, datorită ritmului enunţativ, profundă, datorită descrierii substraturilor psihologice, memorabilă, datorită artei dramatice, în ambele sensuri ale sintagmei, care o ţine sub tensiune.

Aurel Maria BAROS,
Preşedintele Filialei Bucureşti Proză
a Uniunii Scriitorilor din România

Serghii JADAN	MINISTERUL SĂNĂTĂŢII	
*** Comandanţi de operaţiuni inimile cărora sunt acoperite de ceaţă nu aşteaptă decât să se împrăştie ceaţa.	Din geamul spitalului se vedeau merii. În această vară, ei s-au încovioiat atât de mult sub povara ploilor încât prin crengile de la poale s-a încălцит iarba.	Blagoslovit fie numele Domnului, – spunea Chiril. – Blagoslovite fie mâinile lui, din care ne primim pâinea cea de toate zilele. Sora-căţea, – traducea Metodiu în kyriliţă, – iar şi-a potricălit venele cu morfină. Trebuie să scriem o ţidulă anume, altfel rămânem fără baftă. Şi lunetistele se-nclină spre picioarele lor, spălându-le tălpile cu apă de ploaie.
Până astăzi partizanii rămân partizani, cât mai există duşmani în spatele cărora să pună la cale diversivni.	Dimineţile, curtea era pustie. Ştiţi doar, verile există câteva zile anume, nu, nu că cele mai lungi, ci mai curând – spălăcite. Să mai ţină poate vreo pereche de zile – şi gata, s-a zis, s-a dus,	Există o fermitate de nespus în chipul bărbatilor ce ies în curtea spitalului; fermitatea de-a munci viaţa-ntreagă pentru ţara lor în fine primind de la ea un halat gri şi friguros: din mâinile tale, patrie, moartea, chiar dacă e amară, dorită rămâne, ca pâinea la război.
Pletele voastre lungi ce vă cad pe faţă, beretele voastre negre şi mundirele numai zdrenţe flutură în vânt ca nişte grâne dulci prin care se pitesc dezertorii înfricoşaţi.	după care, în genere, începe-a se întomna. Însă, în atare zile, cam pe la ora şase, în cerul senin se vedeau stelele tot mai opace, până dispăreau cu totul.	Uneori ieşeau spitalagioaice-bocitoare rugându-i pe cei mai puternici să ducă la morgă încă vreun cadavru. Şi-atunci bărbaiţii mergeau, iar femeile le ţineau între degete ţigările ce se tot potoleau, se potoleau treptat stingându-se.
Noapte de noapte apare umbra răzvrătutului dând târcoale geamurilor ca o himeră de luptă şi se jilăveşte la fundul ranţei de piele tutunul olandez şi o cârţulie de Apollinaire.	Femeile aduceau a lunetiste cecene – precum lunetistele cecene aveau ochi răi şi venele îţepate cu anestezice. Iar bărbaiţii semănau cu luminişti Chiril şi Metodiu – asemeni luminiştilor Chiril şi Metodiu purtau halate lungi, iar în mâini ţineau istoriile bolirii lor aşemănătoare primelor Evanghelii traduse.	
– Ce e, comandante de regiment, îţi răsofieişti codul personal ca un infractor? Tot alergic la poştă, găfăind? – Ce poştă?! – răspunde colonelul, – Oricum mie nu-mi scrie nimeni.	Dimineţile, când ieşeau în grădină şi fumau, stelele dispăreau treptat şi iarba fremăta.	Traducere din limba ucraineană de Leo BUTNARU

La început a fost Cuvântul...

~ cărți apărute sub egida Uniunii Ucrainenilor din România ~



Traducerea scriitorilor contemporani din Ucraina reprezintă un pas important înspre familiarizarea cititorului român cu literatura ucraineană actuală, care este la fel de valoroasă și interesantă ca și cea română prin diversitatea tematică și ideatică. De data aceasta, este vorba despre romanul „Sângele ferigii” de Ihor Hurhula, în traducerea lui Mihai Hafia Traista (apărut în 2018 la Ed. RCR Editorial București, având 177 pagini).

La prima vedere, romanul „Sângele ferigii” este construit în jurul unui subiect banal, a unei povești de viață obișnuite, cu final trist, având-o în centrul atenției pe Eliza Jukova, primadona operi din Lviv. Talentată, desigur, cu un traseu profesional ascendent, datorat și conștientizării atuurilor sale fizice, protagonista sfârșește în singurătate, pe un pat de spital. Îi rămâne alături un singur prieten care încearcă s-o smulgă din ghearele morții, fără succes însă. Nimic ieșit din comun, ba chiar previzibil destinul eroinei care ajunge să plătească scump tribut vieții, în singurătate și boală.

Oleksandr IRVANET

BĂTRÂNUL POET – TÂNĂRA POETESĂ

Tu erai atât de serioasă,
Fără a ceda nicicum rugăminților mele
(Reluate insistent și cu speranță).
Inspirat, însuflețit te tot ploram:
„Te rog foarte mult, arată-mi-o!
Fie doar pentru câteva clipe sau și mai puțin.
Lasă-mă să privesc.
Pe cuvânt că n-am să răd
Și nu-i voi spune nimănui de asta...”

La urma urmelor, te-ai decis –
Cu prețul unor mari eforturi de contrarii interne –
Asta se oglindea și pe frumoasa ta fețișoară.
Ai inspirat adânc,
După care ai expirat la fel de fremătător
Și mi-ai arătat.

Mă căiesc, dar nu m-am putut reține
(Pentru că tu o aveai atât de, atât de, atât...),
Astfel că am întins ca și inconștient mâna
Dreaptă, sau poate că pe cea stângă,
Străduindu-mă să nu te sperii cumva,
Abia atingând-o cu vârful degetelor
Și încercând să o desfac
Să văd ce e acolo, în interior.
Dar tu ai tresărit, te-ai aprins toată,
Arzându-mă cu privirea-ți feroce,

„SÂNGELE FERIGII” DE IHOR HURHULA – O ALTFEL DE SPERANȚĂ

Neobișnuitul unei asemenea abordări rezidă în faptul că povestea de viață a Elizei precum și încercarea prietenului ei de a o salva nu sunt altceva decât un pretext pentru adevărata intenție scriitoricească, și anume, relevarea principiilor general umane, pe de o parte, precum și descrierea fermecătoarei Huțulscina, un ținut feeric, încă păstrător al tradițiilor și al credințelor seculare, pe de alta. Chiar metafora din titlul romanului, „Sângele ferigii” trimite cititorul spre mitologie, spre fascinanta și misterioasa lume a credințelor păgâne, un univers populat de duhuri ale apelor și ale pădurilor, în care granița dintre real și ireal este foarte firavă. Drumul lui Askold la molfarul (vraciul) Nehryci, ca o ultimă speranță de a o salva pe Eliza, constituie un bun prilej pentru a descrie ținutul huțul, căruia autorul îi dedică pagini întregi de farmec și viață, reînviind „Umbrele strămoșilor uitați” ale lui Myhailo Kotiubynskyi.

Arhitectonica de fond a romanului este aidoma unui labirint de oglinzi, în care nu doar că te pierzi în adâncimi infinite, ci descoperi tot alte și alte dimensiuni. Inovația scriiturii lui Ihor Hurhula constă tocmai în această plonjare dintr-un cadru în altul, dintr-un înțeles în altul, când nimic nu este ceea ce pare. Toate acestea, însă, provoacă la introspecție și retrospecție, la reconsiderarea conceptelor de *a iubi* și *a ierta*.

Eroina romanului este înzestrată cu toate calitățile pentru a reuși în viață: frumoasă, inteligentă, talentată, dar lipsită de susținere financiară. Conștientizând acest lucru timpuriu, Eliza găsește antidotul, unul amar, e drept, însă necesar, în opinia ei, pentru a-și depăși condiția – compromisul: „Doream să trăiesc într-un apartament mare, cu o priveliște frumoasă și verde dincolo de geam. Serhii nu putea să-mi ofere așa ceva, dar, cu toate acestea, iubirea noastră era curată. Și, dintr-odată, a apărut Jukov! Ce

șansă, ce ocazie!”. Deși, la prima vedere, Eliza pare o femeie care-și urmărește atent interesul, spre finalul romanului, din confesiunea pe care i-o face lui Askold pe patul de spital, se dezvăluie, mărturisindu-și viața. Adevărata Eliza care se descoperă în fața cititorului este, de fapt, o victimă a societății (părinții ei fiind surdo-muți din cauza unor experimente ale țărilor dezvoltate), un suflet pustit în urma neîmplinirii în iubire, un om, la urma urmei, căzut în capcanele exigențelor sociale și profesionale.

Povestea de viață a Elizei este și un motiv pentru reînvierea valorilor ancestrale, o lecție dată omenirii care riscă să se prăbușească în toropeala spirituală și să se supună uniformizării, fiind înghițită de capcanele globalizării: „Bacilul modernității, cu toate strămbăturile și falsurile sale, a ajuns și aici, în munți”.

Romanul „Sângele ferigii” este o chemare către origini, către tradiții, ca singura modalitate de rezistență împotriva invaziei tehnologice și de conservare a originalității unui popor, integritatea căruia este amenințată de nenumăratele capcane ale civilizației. Ihor Hurhula îi alege ca model, în acest sens, pe huțuli, modul lor de viață, locurile mirifice de la poalele Carpaților în care aceștia își duc traiul nealterat în niciun fel. Fascinat de credințele acestora, păgâne la origini, scriitorul descrie lumea lor plină de mituri și ritualuri specifice: „Yara, Huțulscina e cu totul alta: se scaldă, toată, în verde, iar râurile care își poartă zgomotos apele se prefac că nu mai țin minte minunile care s-au petrecut pe malurile lor, în timpul Bobotezei”. Problemele pe care le atinge scriitorul sunt variate: cea a moralității și a imoralității, a valorilor și a nonvalorilor, tema identității naționale și a pericolului de a o pierde.

Mihaela HERBIL

~ Ecouri la „Eouri” ~

Luna trecută, am avut parte de o îndoită surpriză: întâi, că am descoperit cu bucurie, printre publicațiile ucrainene primite prin poștă, și una nouă (suplimentul în limba română al revistei *Naș Holos*); apoi, că m-am reîntâlnit cu Aspazia Reguș Seserman, care, trecând prin Onești, mi-a adus două exemplare din recent apărutul roman „Pod fără balustradă” de Myhailo Myhailiuk, pe care ea l-a tradus din limba ucraineană. Felicitând-o pe Aspazia pentru traducere, am fost curioasă să-i aflu părerea și în privința apariției *Ecourilor ucrainene*. Prietena mea a spus că o salută ca fiind nu doar binevenită, ci și **absolut necesară, întrucât, în condițiile tot mai intensei asimilații a minorității noastre, operele valoroase trebuie să beneficieze de o circulație mult mai extinsă. Aspazia a salutat și prezența, în componența colegiului redacțional al Suplimentului, numelui lui Corneliu Irod, pe care îl cunoaște și de aceea prevede că noua publicație va fi o reușită.**

Valeria ȘOUCALIUC

~ Ecouri la „Eouri” ~

Iuri ANDRUHOVYCI

Din „LEXICONUL ORAȘELOR DE SUFLET” – Lvivul¹, întotdeauna – (Fragmente)

Orașul-port

Cândva îl numisem orașul-corabie, acum am să-i zic doar radă.

Adică, hai să fie aici țărmul, poate estuarul unui fluviu, o împărăție a apelor, un acostament, docuri, transbordări de mărfuri și pasageri, macarale, șlepuri și locuri de pierzanie.

Stanislaw Lem în *Cetatea înaltă* menționează biroul companiei de navigație *Kunard Lain* cu machete de nave oceanice în fiecare fereastră („Lusitania”, „Mauritania”). Ea se afla în Lvivul interbelic al lui Lem (care pe atunci încă nu era al lemkilor²), pare-se pe strada Slowacki. E interesant de știut: oare când a dispărut – în 1939?

În orice caz, din acel moment, Lvivul a încetat să mai fie un port evident, devenind unul ascuns. Căci a nu fi port, pentru el e imposibil – așa fusese dorința intemeietorilor lui, care căutaseră câteva secole un loc taman la mijlocul distanței dintre mările Baltică și Neagră.

De aceea pe clădirile lui sunt atăția delfini. Ei ocupă locul doi (pe primul e leul³) între vechile embleme care decorează orașul. Poate ei sunt cei care au atribuit orașului acel caracter deosebit de rece și alunecos. Cu ei s-ar putea face un album foto. Ei ar putea popula o adevărată mare fotografică.

Despre anghiele de Atlantic ajune în râul subteran al canalizării orașului s-ar putea scrie un roman: drumul anghilei din Marea Sargaselor la lacurile Șatskyi, bazinul Bugului și al Poltavei și înapoi în ocean – ar fi o doua „Odisee” sau încă un „Ulise”. Ori măcar niște versuri ca acestea:

*Asta ni se pare absolut incredibil –
Opera din Lviv se înalța
chiar deasupra râului abia încorsetat în zid;
până la un punct,
ea poate fi considerată
un gigantic cavou fluvial
sau chiar un mausoleu.
Însă, în acest caz,
cei mai sensibili dintre muzicanți,
ajunși în fosa orchestrei,
nu se poate să nu audă
(de aceea se și zice că au ureche)
cum, prin bezna sufocantă a conductelor,
umplându-le cu freamăt și vuiet,
aproape ca un geamăt, tot aceeași anghile
se avântă în unica direcție posibilă,
cea atlantică.
Se știe că anghielele sunt capabile să supraviețuiască
chiar și-n conductele de canalizare,
oferind astfel locuitorilor orașului
nu numai speranță,
dar și un exemplu.*

Uneori poate părea că Lvivul, înainte de toate, e un oraș subteran. Adică ceea ce are el cel mai autentic continuă o încordată existență undeva adânc sub noi. Fosa orchestrei operi e, în acest caz, ceva asemănător spațiului de tranziție, o sală de așteptare sau una de primire, mai jos de care sunt doar apele Styxului.

Ai să te însori peste două mări, dar n-ai să ajungi la ele niciodată. Lvivul „dintre mări” a devenit cel „fără mare”. În anii ‘80, la mijlocul fiecărui iulie, într-un bahic ritual nocturn, noi băntuiam curțile de-a lungul vechii străzi *Na Rurah*⁴, străduindu-ne, măcar că era întuneric, să dibuim vestigii ale morilor de apă și ale vechiului acostament. Simțeam miros de apă și nămol și se părea că acuși vom vedea *Voloskyi mistok*⁵ și statuia Sfântului Ioan, vom trece pe celălalt mal și ne vom ascunde în stufărișurile lui. Mici veliere negustorești din Gdansk și Lübeck alunecau fără zgomot pe lângă noi pe statornicita cale Poltava-Bug-Narev-Visla-Baltica. Sarea mergea la schimb cu chihlimbarul, iar ienupărul carpatin cu condimentele caraibiene. Mărețul trecut maritim al Lvivului nu putea ține pasul cu noi și rămănea mult în urmă.

Nostalgia acestui trecut mai are ecou: de pildă, în numele străzii *Ceornomorska*⁶ din chiar centrul Orașului Străvechi. Nu Vechi, ci Străvechi – cel care în preajma Pieței Vechi primește strada *Rybna*⁷.
Lvivul nemaritim a ajuns un loc arid. Apa a devenit o dramă și o fatalitate. Existența a devenit subzistență, o luptă dezolantă cu apele uzate și cu lăturile, așteptând și trăgând cu urechea: *când o să dea, când o să deschidă* și în sfârșit – picurarea lentă a orelor și anilor între munți de vase nespălate și scrumiere prea pline, cu piatra în gât și nisipul între dinți. Viața a devenit o agonie într-un așternut niciodată spălat și lipicios. Duhoarea a devenit un element al traiului de care nu poți scăpa, a pătruns în locuințe, ca în celele pușcăriașilor, și nu le-a mai părăsit.

Tocmai la Lviv am înțeles pentru prima dată sensul expresiei „a prinde apă”. Aceasta era într-adevăr o prindere, era veșnic o umplere a câzilor care aveau dăre de rugină pe pereți, cu găleți și lighene pline ochi și înșirate peste tot. Era o vânanre a apei și apoi reținerea ei în captivitate. Iar după aceea eliberarea ei – în jos, în canalizare, la anghile și la sobolani, în portul subteran al marelui fluviu, acasă.

Orașul-răscruce

Acest sens se referă nu numai la întretăierea spațiilor, dar și a timpurilor. Așadar, răscrucea este, de asemenea, și o stratificare. Enumerarea vechilor drumuri comerciale, care într-un fel sau altul atingeau Lvivul, n-ar încăpea în paginile acestei cărți. Lvivul a fost născocit nu numai în mijlocul veacurilor, ci și în mijlocul întinderilor de pământ. Negustorimea Europei se deplasa prin el spre Asia, iar negustorimea Asiei spre Europa, cu toate că în acele vremuri nu se știa de Europa și cu atât mai puțin de Asia, ci doar de Lumea Veche. De fapt, tocmai existența Lvivului a determinat împărțirea ulterioară în Europa și Asia.

Orașul fusese așezat atât de fără cusur, încât nici caravanele din Britania spre Persia, nici caravanele din Coreea spre Portugalia nu-l puteau ocoli. Pentru a ajunge de la Moscova la Roma și de la Amsterdam la Bombay se putea doar trecând prin el. Nu toți călătorii se opreau în acest punct de răscruce. Brusc, unii hotărâu să rămână în el pentru totdeauna. Între aceștia, de fapt, nu numai negustori, dar și muzicanți ambulanți, misionari, dezertori din majoritatea armatelor, spioni, prezicători, cărturari, învățători, tămăduitori, evadați

din pușcării și fugari liberi. Am încercat odată să fac o enumerare a tuturor acestora, însă am fost nevoit să mă opresc, dându-mi seama că șirul lor e nesfârșit.

Când la mijlocul secolului al XIX-lea, ingineri de frunte austriece alegeau locul pentru principala stație de cale ferată, hotărârea lor fusese fără ezitare. Principala gară fusese înălțată pe linia Principalei cumpene europene a apelor, care însemna o altitudine de 316 metri deasupra nivelului ambelor mări de aici. Deși cuvântul „cumpănă” indică separarea și împărțirea, eu aș vrea să plec din nou de la contrariu. Cumpăna apelor, această cută geologică, poate fi imaginată nu numai ca un tiv, dar și ca o cusătură. Aceea care coase la un loc, apropie, unește.

De aceea Lvivul (despre asta am mai scris) este rezultatul efortului comun atât al Apusului, cât și al Orientului. Acum aș adăuga că, de asemenea, și al Nordului și al Sudului.

În roman, acest lucru poate fi redat cel mai bine, arătând cum niște ciudați negustori metafizici, luând loc în niște cărciumi universale din Lviv, povestesc pe rând despre cele mai îndepărtate lumi. Ei formează un cerc și fiecare dintre ei, când îi vine rândul, preia povestirea celui de dinaintea lui, agățându-se de vreunul dintre motive. Important e ca, în niciun caz, acest lanț al povestirii să nu se întrerupă. De cum s-ar întâmpla asta, totul ar dispărea, s-ar spulbera, s-ar împrăștia. În felul acesta, romanul nu ar avea nici cap, nici coadă, el ar putea fi citit începând cu orice pagină, cel mai important lucru e încheierea ciclului și ajungerea iarăși la ea, după care se va constata că în acel loc se află deja o altă istorie, căci în timp ce cititorul parcurgea cercul, unii investitori au plecat încotrova cu istoriile lor cu tot, iar în locul lor au apărut alții. Un astfel de roman poate cuprinde în el totul – cum Lvivul îl poate cuprinde și pe el. Titlul romanului – „Rotații”.

Traducere din limba ucraineană și note de Corneliu IROD

¹ *Lviv* – oraș în Ucraina, întemeiat de cneazul de Halici, Daniil Romanovici (prima mențiune în anul 1256). Situat la încrucișarea căilor comerciale care leagă Marea Neagră de Marea Baltică, Lvivul de azi a cunoscut diferite denumiri: *Liov* (în Moldova), *Lwow* în Polonia, când i-a aparținut (între 1349-1772 și 1919-1939), *Lemberg* în perioada 1772-1919, când a aparținut Austriei, *Lvov* în perioada sovietică (1939-1941; 1944-1991) și, în fine, *Lviv* din 1991, când a intrat în componența Ucrainei. (C. Ir.)

² *Iemky* – grup etnic ucrainean din zona Carpaților Păduroși; aici, joc de cuvinte: *Lem* (numele scriitorului polonez) și *Iemky* (populație ucraineană), cu aluzie la faptul că înainte de ultimul război, Lvivul a aparținut Poloniei. (C. Ir.)

³ *Lviv* – al leului (ucr.). (C. Ir.)

⁴ *Na Rurah* – pe conducte, deasupra conductelor. (C. Ir.)

⁵ *Voloskyi mistok* – Podețul valah. (C. Ir.)

⁶ *Ceornomorska* – a Mării Negre. (C. Ir.)

⁷ *Rybna* – a peștelui, a pescăriei. (C. Ir.)

Rescrieri poetice • Rescrieri poetice • Rescrieri poetice

Poemele mele

(după poezia „Cuvintele mele”
a lui Ivan ARDELEAN,
Ecouri Ucrainene, nr. 2 / 2019)

Poemele mele sunt,
Orice despre asta s-ar spune,
Nu chiar un lucru mărunț,
Sudoare-i în orice cuvânt
Și multe sunt chiar foarte bune.

Poemele mele pași
Sunt pe al muzelor drum,
Vise de toamnă din anii rămași
Nebătuți pân-acum
Prin transilvan oraș.

Poemele mele încă
Pline de vlagă le știu,
Fac brazdă adâncă,
Cioplite în stâncă,
Atunci când le scriu.

Poemele mele, toate,
Lumini sunt și rugi în pustie,
Mâini înălțate spre cer și, poate,

Sunt
Deschiderea fizicii spre poezie!

Mă întorc

(după poezia „Mă întorc”
a lui Ivan KOVACI)

Voi reveni, voi reveni
din cenușa cuvântului
și până-n ultimii zori de zi
voi fi poet al Pământului.
Miracol va fi cântul meu,
la frunză de paltin doinesc
și știu că-mi va fi foarte greu
pe toți să îi și mulțumesc.
Vor fi împrejur și de-acei
ce tipă și urlă la nou,
dar n-o să mă-mpiedic de ei,
din piept le dau cântul cadou.
La margini de timp și necaz,
chiar de-o să le stric și piața,
le-oi spune-așa, la obraz:
e fără de virgule viața!

Lucian PERȚA



Dmytro LAZUTKIN

Poetul ucrainean Dmytro Myhailovyci Lazutkin s-a născut la Kiev în data de 18 noiembrie 1978. Este absolvent al Universității Tehnice Naționale a Ucrainei. A lucrat un timp ca inginer metalurg, apoi ca jurnalist, realizator de emisiuni tv, antrenor de karate (el însuși deținător al centurii negre, fost campion al Ucrainei și medaliat cu bronz la un campionat mondial). Scrie în ucraineană și rusă. Dmytro Lazutkin a publicat mai multe volume de versuri, între care: *Acoperișuri* (2003), *Dulciuri pentru târătoare* (2005), *Vaci sacre burdușite cu iarbă* (2006), *Benzină* (2008), *Cântece frumoase pentru fete urâte* (2012), *Colinde și valsuri* (2014). Poetul ucrainean este laureat al mai multor premii literare: Premiul „B.-I. Antonyci” (2000), Premiul Editurii „Smoloskyp” (2002), Premiul „Hranoslov” (2002), Premiul „Olimpul literar” (2006), „Russkaia premia” (2007) etc.

* * *

Tu, Marta, te-mprăști în toate părțile
ca țândările unui geam după explozie –
memoria blochează amintirile,
amintirile-s cioburi de oglindă.
Totul se va petrece rapid,
nu văd altă ieșire,
dar insist asupra detaliilor –
sunt insuportabil de dureroase.

Aceste replici teatrale,
epileptice, te bagă-n boală,
otrava lămâielor coapate, în stropi –
înghiți și turbezi.
Dar e periculos să te emoționezi în halul ăsta
în timpul stagiunii de iarnă...
Ah, tărâmul zăpezilor!
Ah, frământătura de omăt sărat a urbei!
Marta, mi-e cam frig.

Soarele va adormi la apus,
soarele va topi nordul,
ne va îneca pe noi,
dar să știi:
ducă-se dracului abdicarea în masă
și alte măsuri sociale,
fetele cu coapsele tari
ajung întotdeauna-n rai.

* * *

ea e sucită și face numai ce i se năzare
ca frunza toamnei sărutările ei cad
răurile-i spre izvor se-ntorc de prea mult soare
dar eu în ea m-am dizolvat

și-n noaptea trecătoare ca urma vâslelor în apă
fără s-anunțe și fără martorii de ieri
și-acum când ea-i pe brațul meu culcată
și-atunci când apăru de nicăieri

și-ntotdeauna când pasu-i saltă-n întuneric
și-n iarna mohorâtă și-n dimineața care-a fost
păru-i nu m-ascultă îndărătnic
și degetele ei subțiri mă-nvață pe de rost...

se-ascut pe vârful limbii ei vocalele
și datele atârână anapoda în calendar
și-oricât am încercat să-i dibui visele
se risipesc prin cameră – e în zadar

* * *

străpunși sunt plămâni verii acesteia
și soarele vine de-a dura din deal înspre hău
cartiere-s cuprinse de recile focuri
mai puneți vreascuri mai puneți mereu

noi am schimbat timpul pe spațiu
și rasa murgă am dat-o la toți
așa-i natura celor din est la-mpărtașanie –
din suc de mesteacăn fac spirt niște netoți

și printre strune degetele trec sfielnic
iar cântecu-n vocale e încins
de răzmerițe timpul e prielnic
de luat ostatici și păduri de-aprins

și te aștepți să-ți spună-n acea clipă
cel mai de seamă lucru cineva
că va fi liniște durerile vor trece
dar că de asta nimenea nu va scăpa

**Prezentare și traducere din ucraineană
de Corneliu IROD**

Stau în camera caldă și liniștită. Prin sticla umezită a ferestrei, văd cum dinspre răsărit, alunecă o perdea zdrențuită de nori, iar nichipercea de martie se joacă cu fulgi mari de nea, îi învârtă în aer când spre stânga, când spre dreapta, îi ridică, învelește cu ei ferestrele, iar, pe urmă, fulgii obosiți se aștern liniștiți pe jos, însă nu trăiesc mult. Se tolesc repede, pământul se umple de umezeală și se formează băltoace.

În asemenea zile, în fața ochilor mei, aproape întotdeauna, apare din negura trecutului, ca o luntre din valurile înspumate ale mării, cel mai drag chip din lume, chipul mamei.

Atunci mă întorc cu gândul în trecutul îndepărtat și mă văd copilandru, în pantaloni de in, cu părul scurt, tocmai tuns de unchiul Hrobar.

Stăm împreună cu mama sub nukul cel bătrân și ascultăm zgomotul ușor al valurilor Tisei. Zăresc fața blândă a mamei, ochii ei căprui și luminoși care, deodată, se întristează, iar obraji încremenesc în riduri. Mama îmi ciufulește părul, simt mâna ei ușoară ca o aripă de pasăre. Mă îmbrățișează șoptind ceva.

– Ce ai spus, mamă?
– Cred că dacă am avea noroc, am fi boga...
Și n-a terminat.

Privea îngândurată în depărtări, de-a lungul Tisei, și rămânea mult timp așa, de parcă aștepta pe cineva, de parcă iată-iată ceva trebuie să se întoarcă din lungul drum.

Mama nu avea bogății.

Cea mai mare și cea mai frumoasă bogăție erau mâinile ei. Mâini de aur, harnice, lucrătoare. Ele miroseau a lapte proaspăt muls, a pâine de mălai, a bălegar și țărână, a vopsea de țesături, căci multe donițe pline de lapte proaspăt a dus în casă, multe roabe de bălegar a cărat din grajd, multe vâcuțe Vecioreane și Zoreane au țesălat mâinile ei și multe fire de cânepă și lână au vopsit, căci tata, de cum se făcea primăvară, până toamna târziu, hoinărea prin butine sau ducea plutele pe Tisa până la Ciop, Seghedin sau Uilac, de unde se întâmpla deseori să

se întoarcă păcălit de firme străine, fără bani, fără fierăstrău sau fără țapină.

Peste puțin timp, pleca din nou să caute de lucru cu o pâine de mălai în trăistuță și cu un ulcior de lapte acru.

Iar mama, în zilele de sărbătoare, se așeza împreună cu mine sub nukul cel bătrân, ofta din greu și, cu vocea ei suavă, începea un cântec trist:

*Бокораші невоаяші
Не хочут робити,
Они ідут до Уйлака
Літо загубити¹.*

Cântecul amuțea pentru o clipă, iar, pe urmă, pe buzele mamei, se năștea alt cântec, despre anii tinereții, despre cozile lungi de fată care se prăpădesc și încărunțesc în griji și nevoi.

Ivan ȘMULEAC

MAMA TREZEA SOARELE

Nevoile!

Nevoile ca o flacăra uscau lacrimile mamei, îi secau puterile, o îndoiau de spate, dar nu erau în stare să ucidă speranța și bunătatea din sufletul ei.

Terminând de cântat, plângând în tăcere mă strânge și mai tare la pieptul său, își lipește capul de al meu și începem să ne legănăm, ne legănăm cum leagănă vântul crengile nukului nostru. Atunci mă cuprindea jalea și durerea. Doream, în acele clipe, să mă fac mare și puternic, cel mai puternic din lume. Ca să o fac pe mama fericită, să-i întorc frumusețea de altădată, când era fată, ca în zilele de sărbătoare să nu i se mai umple ochii căprui de lacrimi.

Da. Mama plângea doar în zilele de sărbătoare, deoarece în zilele lucrătoare nu avea timp, lucrând, uita de toate, până și de nevoi. În zilele lucrătoare, nu soarele o trezea pe mama, ci mama trezea soarele. Nu soarele o conducea acasă de la câmp, ci ea, cu sapa în spinare, uneori cu coasa și cu desagii plini de buruieni conducea soarele să se culce

după munții înalți. Ea semăna și tot ea culegea ceea ce rodea pământul sfânt.

Dar războiul de țesut?

Ah, acel război.

De multe ori, se trezește cu noaptea-n cap, aprinde focul, gătește mâncare pentru toată ziua, iar pe urmă se așază la războiul de țesut și suveica începe să zboare printre fire, ba în stânga ba în dreapta, se aude zgomotul spetei, iar pe pânză, de sub mâinile mamei, încep să se nască figuri de diferite culori: senine precum cerul, roze ca floarea de piersic, verzi ca pădurea de brad sau roșii ca trandafirul.

Câtă pânză au țesut mâinile mamei, câte traiste, câte covoare, câte cămăși au cusut, câte ștergare, câte cergi și țesături, nu cred că le-ar putea număra cineva.

Mâinile mamei. Mâinile mamei, strămbate deja, umflate la încheieturi! Degetele neascultătoare nu se mai pot aduna în pumn. Deja ar merita odihnă.

Dar mama continua:

– Încă aș dori să țes pentru copii din firele astea vopsite, că ei nu au s-o facă. Au grijile lor. Și încă aș dori să țes niște

traiste și încă, și încă, și încă, și încă...

Mama întotdeauna avea timp pentru toate și niciodată nu-l avea.

Măinele ei întotdeauna trudeau, lăsau lucruri bine făcute în urma lor, însă ea:

– Ah, deja apune soarele, iar eu încă nu am făcut nimic.

Așa e ea – mama.

Iar acum e fericită și bogată, are copii și pe copiii copiilor săi.

E fericită și bogată, deoarece trezea soarele.

**Traducere din limba ucraineană
de Mihai Hafia TRAISTA**

¹ Plutașii nevoiași

Nu vor să lucreze,
Ei se duc la Uilac
Ca să treacă vara.